

135 let od narození prof. JUDr. Bohumila Baxy (1874 – 1942)

Heydrichiáda ukončila život jedné z nejvýznamnějších osobností Masarykovy univerzity meziválečného období prof. JUDr. Bohumilu Baxovi, dvojnásobnému děkanovi Právnické fakulty (1923-1924 a 1933 – 1934) a rektorovi Masarykovy univerzity v letech 1931 – 1932. Tento vynikající pedagog, vědec a upřímný vlastenec v tragických dnech heydrichiády 5. 6. 1942 byl nacistickými Standerichte odsouzen k trestu smrti a téhož dne v Praze popraven. Zanechal po sobě dílo, které dodnes inspiruje právní teoretiky a historiky.

Bohumil Baxa se narodil 27. června 1874 v Sedlčanech. Středoškolské vzdělání získal na akademickém gymnáziu v Praze, kde poté v letech 1892 - 1897 studoval na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. Už tehdy se začal zajímat o právní historii, nicméně v prvních letech po absolvování vysoké školy působil v soudní praxi a stal se okresním soudcem v Praze. Krátce navštěvoval univerzity ve Vídni a Heidelbergu a v roce 1905 získal na pražské filozofické fakultě doktorát, v němž spatřoval nezbytný předpoklad pro právně-historické bádání. Již v tomto období zahájil i svoji publikační činnost. Vedle příspěvků do denního tisku zejména mladočeské strany, jejímž členem byl, začal pravidelně publikovat i odborné články (např. v Časopisu Muzea království českého). Brzy však veřejnosti předložil i větší práce. Z nich připomeneme zejména „K dějinám veřejného práva v zemích koruny České“ (1906) a „Inkolát a indigenát v zemích koruny České od roku 1749 – 1848“ (1908).

V roce 1909 se habilitoval na pražské právnické fakultě pro říšské dějiny rakouské a o pět let později ještě pro všeobecné a rakouské právo státní. V té době působil jako suplent na české technice v Praze, kde přednášel veřejné právo. Jak je tedy patrné, byly jeho odborné zájmy mnohostranné a vedle právní historie jej vždy přitahovala i politika, jejíž některé problémy se pokoušel teoreticky řešit v letech před I. světovou válkou. Patří sem zejména jeho práce „Parlamentarismus“ (1913), která však zůstala jen u prvního dílu, kdežto zbylé části vydané po válce představují jen torzo.

Nová kapitola v jeho vědeckém a samozřejmě i osobním životě se začala psát v roce 1919, kdy byla v Brně zřízena druhá česká univerzita, na jejíž právnické fakultě byl jako řádný profesor dějin českého práva jmenován. Toto období patřilo nepochybně k nejneproduktivnějším v Baxově životě z hlediska vědeckého, pedagogického i veřejného působení.

V oblasti svého odborného zájmu věnoval samozřejmě pozornost historickoprávnímu zkoumání, kde vydal mezi jinými „Dějiny práva na území republiky československé“ (Brno 1935) a „Dějiny veřejného práva ve střední Evropě do roku 1848“ (Brno 1926 a 1932). Postupně ho však stále více přitahovalo právo ústavní, resp. teoretické problémy politiky. Z jeho opravdu bohaté publikační činnosti si připomeneme alespoň „Ústavní listinu republiky československé a vliv cizích ústav“ (Sborník věd právních a státních, 1921), „Vývoj a dnešní soustava myšlenky zastupitelské ve sborech zákonodárných“ (Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy univerzity, 1922), „Vzájemný poměr obou sněmoven při soustavě dvoukomorové“ (Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy univerzity, 1930), „Volební řády italské po světové válce“ (Sborník věd právních a státních, 1925), „Parlament a parlamentarismus“ (Praha 1924), „Zákon o župním zřízení a jeho nedostatky“ (Praha 1922). Mimo to se zúčastnil na zpracování jednoho z nejvýznamnějších právnických děl první republiky, totiž na Slovníku veřejného práva československého, pro který připravil heslo

„Ministr“ (sv. II, Brno 1932). Četné populárně koncipované články uveřejňoval ve vlivných časopisech jako byl Parlament a Moderní stát a také i v denním tisku.

Pedagogické působení B. Baxy se neomezovalo pouze na Brno. Od roku 1923 přednášel i na Vysoké škole obchodní v Praze a v roce 1928 začal působit též na Svobodné škole politických nauk. Baxovy přednášky hodnotili studenti jako věcné, jasné a přehledné.

Jeho odborné kvality byly oceněny členstvím v řadě učených a vědeckých institucí, mezi nimi pařížskými Institut international d'histoire constitutionelle, Société de législation a Comité exécutif de Coopération Européene, jehož byl místopředsedou. V Československé společnosti pro studium národnostních otázek a Královské české společnosti nauk byl dopisujícím členem.

Rozsáhlé bylo Baxovo působení v oblasti politického a veřejného života. Po vzniku samostatné republiky působil jako expert Revolučního národního shromáždění pro parlamentní jednací řády. Národně demokratickou stranu zastupoval v letech 1925 – 1929 v Senátu, kde zastával funkci místopředsedy výborů imunitního a ústavně právního. V roce 1932 ho Masarykova univerzita delegovala do Národní rady Československé. Byl předsedou čsl. sekce Meziparlamentní unie Společnosti národů.

Mnichovský diktát, fašizující se druhá republika a konečně okupace a vznik potupného protektorátu pro B. Baxu jako zapřisáhlého demokrata znamenaly ohromný otřes. Nečinnost nebyla typickou vlastností Baxy, a tak se i v těchto těžkých chvílích zapojil do práce. Jako člen odboje však nezůstal bez pozornosti gestapa, byl zatčen a okamžitě popraven.

Jeho zásluhy z odbojové činnosti byly oceněny udělením československého válečného kříže 1939 In memoriam, které převzal rektor Masarykovy univerzity na slavnostním shromáždění konaném v Brně 8. května 1946 na náměstí Svobody.